

Preis 50 penni.

Friskaresonen

Finlands oförgätliga välgörare.

Med 2 afbildningar.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.

Nyl. avd. 19/2. 24

IV b/1
Kapitel
Samböcker

Rättelse:

Sidan 28 rad. 3 upptrån står 1542; läs 1548;

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige välgörare.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.
Pris: 50 penni.

Å b o,

Hendellsta boktryckeriet, 1870.

Företedt: A. L. Lindström.

Eftermiddagens läsning och arbete uti Skyrbyns skola i M. kapell woro slutade. Jöröän wi, käre läsare, gå att berätta, hwad som derpå i skolan tilldrog sig, wilja wi kasta en flyktig blick tillbaka både på skolan och deß goda lärariinna. Skolan war icke gammal; den hade uppstått under den för Finland och deß folk förfärliga wintern 1867—1868. Det är ett gammalt ordspråk, som säger: "intet är så ondt att det icke har något godt med sig." När detta ordspråk lämpas på det, som händer oss, menniskor, i denna werld, så ligger deri en djup och stor sanning. En kristen wet att werldens stora och hwarje menniskas minsta öden ledas af en wis och kärleksfull Gader i himmelen, som styrer solens och menniskornas öden så, att Hans rite på jorden mer och mer befrämjas och att den enskilda menniskan föres, blott hon låter sig föras, mer och mer till lifwet och delaktigheten i den enfödde Sonen, hennes och werldens frälsare. När Hans kärleksfulla wisshet finner det oss nyttigt, låter Han den dag, som wi i vår blindhet falla **ond**,

fälla tung öfwer oss, att wi, hwilka dagligen fara wisse i öfwerträdelser och synder, måtte komma till besinning, om hwad wår ewiga frid tillhörer, stanna på förderfwets wäg och ualkas honom genom Hans heliga Andå, som meddelar nåden i Kristus. Hwad som sålunda synes wårt jordiska sinne **ondt**, emedan det motstrider och plågar den köttsliga hågen i oss, det är och blifwer, genom Guds nåd och ledning, ett öfwerfwinneligt godt för wårt rätta och högre lif, blott wi wilja deri se och följa det "tecken" och den maning ofwanifrån, som deri ligger. **Så** sänder Herren oss stundom onda och swåra dagar och år till wår wäckelse och för wår andliga uppfostran; liksom han äfwen leder det onda, som menniskforna i sin syndighet begå, "till en god utgång", då Han tillstådjer det att ske. **Så** hade det gått i M. kapell under det swåra hemföckelseåret, att derunder bragtes till stånd en wälsignelserik inrättning, som under fordna goda år icke kunnat blifwa något af. När hungern och sjukdomen härjade i hwarje stuga, isynnerhet hos inhysingen, backstugusittaren och torparen, och döden bortryckte genom hungeröfverfebern mängen fader och moder från wårnlösa barn, uppstod ett hjertskärande elände i kapellet och de litet förmögna gårdarne öfwerfwämmades af arma tiggare, särdeles små, uthungrade och halfnakna barn. Hwad stod under den all-

måna nöden då att göra? Den fromme kapellpresten, Pastor W., grep sig an att uttänka något medel att hjelpa och från det fringwandrande tiggeriets safor och förderf frälsta de arma små barnen, och sedan han i bönen sökt och funnit uppmuntran från sin Herre och Mästare samt anförtrott sin sak i Hans hand, "som är när de sjuå alla dagar intill werldens ända", meddelade han sina tankar åt sin hustru och sina två döttrar samt åt de herrskaps-personer, hwilka bodde i kapellet. Med det weka hjerta, som Gud gifwit qwinnan, rördes herrskaps-familjernas fruntimmer af de små barnens hjälplöshet; de förenade sig att genom försärdigande af arbeten, som försälldes till närmast belägna stad, genom försäljande af öfwerflödiga granulåter och smycken m. m. samla medel till en tillflyktsort för de wårnlösa barnen i kapellet. Herren belönade med framgång deras meniskowänliga företag; bönderna förbundo sig att dagligen lemna mjölk och mjöl, wed och ljus efter sin ringa råd och lägenhet, och så uppstod midt under hungerns och nödens hemföckelser — barnhemmet och byskolan i kyrkbyn, såsom en om sin lekamliga tillwåro swårt kämpande församlings förtröstansfulla tillrop till Gonom, som sade: "låter barnen komma till mig och förmener dem icke"; de swårt pröfwade wågade lägga grundstenen till denna andeliga plantering endast och alle-

nast i förlitande på Honom, som kunde och wille hjälpa, då nöden är som störst, blott man förlitar sig på Honom. Att barnstyddsanstalten tillika och hufvudsakligen blef en — skola, der Guds ord, slit, arbetsamhet och mången nyttig kunskap och färdighet skulle inläras, det war Pastor W—s wilja och derpå gingo alla så gerna, gerna in, ty den swära tiden hade lärt en och hwar att inse, att det finsta folkets öde hade varit wida lättare, att hungersnöden aldrig hade kunnat blifwa så stor, om gudsfruktan, slit, arbetsamhet, sparsamhet och kunskaper varit rådande allmännare inom Finlands gränser, än guds-förakt, lättja, häglöshet, laster, öfwerflöd och öfwerdåd i lefnadsfätt, samt okunnighet och fördomar. Nöden är en god, är den bästa lärmästare och samwetets wakna röst höres klarare, när sorgen marterar och hjertat swider i oro. — Men barnhemmet och skolan skulle hafwa en bostad, en lärarinna och förståndarinna. Om den förre lätt kan finnas, så är det gemenligen desto swårare att finna en fullt lämplig person till det sednare, ty dertill behöfwes sann gudsfruktan och uppriktig fromhet, mycket allwar, men också mycket kristligt tålmod, arbetsamhets- och ordningsinne, kärlek till barn, kunskapsrikhet; med ett ord, många, många kristliga dygder och många goda husliga och medborgerliga dugligheter och förmågor. Men Gud, som

underligen leder allas öden, hade dertill "försatt offret", om wi så så tala med Skriftens ord. I kapellet fanns en dertill både lämplig och willig qwinna, nyligen blifwen enkla. Hon war född af förmögna och förståndiga föräldrar, hwilka hade ett af kapellets största hemman. Tidigt hade hon gifwit sitt hjerta med föräldrarnes samtycke, åt en ung, fattig, men redlig och arbetsam man, hwilken tjenade som dräng i hennes föräldrars hus. Då föräldrarne dogo, öfwertogo hon och hennes man hemmanet. Wälstånd herrskade länge i deras slitiga och ordningsfulla bo och Herren wälsignade dem med "barn och blomma". Men "underliga äro Herrans wägar", mannen ädrog sig, under ett strängt winterarbete, en långwarig sjuklighet, flera swåra miswäxtår följde på hwarandra, och den stadars hustru, som af flera små barns och mannens wård hindrades att noga efterse hemmanets wård, hwilken måste anförtrös lejda tjenare, såg inom kort mannen gömd i jorden, egendomen förlorad och den dag nära, när hon med sina små skulle nödgas lemna sina fäders torfwa, då — hungersåret inföll. Barnen föllo snart ett offer för den inom kapellet rasande febern och med tungt, men undergifwet hjerta såg modren dem nedläggas i jordens modersbarm, — såsom frön till ett herrligare lif i ewigheten, — inwid fadrens graf. Då wisade sig, huru rift och

herligt det kapital är, som består i en god och kristlig uppfostran i ungdomen. Ej slärd och prål hade föräldrarne i tiden inplantat hos sin dotter, utan de hade vänt hennes håg tidigt till Gud och de gudomliga tingens och hållit henne uti en förträfflig, af en kristligt sinnad man ledd folkskola i närmaste stad. När nu Gud hade i sin outgrundliga wisshet funnit för godt att frångåta henne man, barn och egendom, öfverlemnade hon icke sitt hjerta åt gudlös förtwiflan och lidnös öfverksamhet, utan hon trodde sig i de skickelser och pröfningar, hvilka Gud henne tillsändt, se ett tecken, att hon, som icke mer hade egna barn, borde blifwa en moder för de många, hvilkas jordiska stöd nu dagligen borttrycktes, och derföre mottog hon willigt och med sitt warma hjertas hela kärlet erbjudet, att wara föreståndarinna och lärarinna i M. kapells kyrkby skola. Sådan war skolans uppkomst, sådan lärarinnan. Om wi omtalat detta i alltför widlöftiga ordalag, hoppas wi, att våra kära läsare icke skola misstycka detta, åtminstone om de äro så sinnade, som wi äro det och derföre också tro andra wara, nemligen att gerna wilja taga reda på sammanhanget med och upphowet till det, som möter oss på lifwets wäg. Ty huru skole wi eljest kunna egna menniskorna och deras inrättningar och angelägenheter wårt deltagande och wår kärleksfulla uppmärksam-

het och samwerkkan, om wi icke så noqa, som möjligt, lära oss att känna, hurudana de äro och hwad som är deras mål och sträfswanden! Ju bättre wi känna allt detta, desto warmare hysa wi deltagande för dem. Då wi nu önska våra kära läsares deltagande för skolan i M. och för hwad der tilldrog sig en winterafton, — hafwa wi welat göra dem förtrogna med skolan samt des fromma och förträffliga lärarinnas öden och uppkomst. Wi återwända nu till skolan i M. Dagens läsning och öfningar woro slutade; ja, äfwen den enkla böneandakten war fulländad och barnens böjliga och klara röster hade redan i en kort psalmvers sjungit Herranom lof och tack för Hans kärleksfulla skydd under dagens arbeten och fröjder och utbedt sig Hans hägnande wård under nattens mörka timmar; men allt ännu dröjde barnen i skolstugan och tycktes ännu icke rusta sig till uppbrott i den klara stjerneqwällen. Wi säga till uppbrott, hwilket gälde de barn, hvilka icke hade sitt hem i läroinrättningen, ty utom af barnhemmets egentliga skyddslingar besöktes skolan af en mängd andra barn, äfwen de förnögnaaste bönders, ty bättre läroinrättning fanns icke i de bygderna. Hwarföre dröjde barnen? Jo, deras goda lärarinna hade för sed, att då en dags sysselsättningar i skolan gått wäl och barnen utmärkt sig för sin flit, ordning och sitt berömliga uppförande der-

under, belöna dem med att på aftonen, efter lektionernas slut, berättas för dem eller ur böcker läsa för dem någon historia, egnad att upplysa deras förstånd, förädla deras hjerta och helga deras vilja; och det var ett bewis på skolans förträffliga framgång, att sådana berättelseqwällar rätt ofta återkommo. Detså älskade de wettgiriga barnen utomordentligt dessa "historieaftnar" och sågo i dem rikare belöningar än i hwad helst annat, som kunde gifwas dem, ty i barndomen äro människornas hjertan lystnare efter allt, som påminner dem om de andeliga tingens och det underbara, himmelska hemmet derofwan, än efter jordens förgängliga ting; deras sinnen hafwa ännu icke hårdnat genom beröringen med girigheten, egennyttan och njutningslustan, utan de stå ännu närmare det Faders hus, hwarifrån deras oddliga själar utgått, de ligga närmare ännu det frälsare-hjerta, som sade: "Låter barnen komma till mig och förmenar dem icke, ty sådana hörer Guds rike till." Detså war det ju så behagligt och trefligt, att medan mörker och köld rådde derute på December-qwällen, sitta i en stor rundel kring den ansenliga, prydligt hwitmenade spiseln i skolstugan, i hvilken en wäldig brasa sprakade och spredde sitt wänliga och wärmande sken rundt omkring hela rummet, och lyhöra nppmärksamt till lärmors wänliga och klara stänma, som om-

talade så mycket minneswärdt ur förgångna tidens lif, eller berättade om det myckna underbara, som Skaparens makt och godhet frammanat i fjerran länder och riken eller förtäljde en af dessa djupsinniga sagor, som det finsta folkets wemodiga ande diktat och hwari den på ett lärorikt sätt framställt sin erfarenhet och sina tankar om tingen, eller då hon ur mången god bok föreläste wackra skaldestycken och goda berättelser. En sådan qwäll war dem nu åter lofwad; derföre dröjde barnen, derföre woro de äldre af dem så ifrigt sysselsatta att ståda i skolan, och att upprada wedträen i den rymliga spiseln och antända brasan, för att desto förr berättelsen skulle få taga sin början. Nästt går arbetet, då det med god wilja förväntas och inom kort hade barnen dragit bänkarna omkring härden och intagit sina platser, de smärre närmast den i midten sittande lärarinnan och de äldre längre bort. Allt war således redo att lyhöra, samt lärarinnan att begynna.

I afton, mina kära barn, så begynte lärmor, will jag tala för eder om en fattig fiskareson, hemma från Perno socken och Dorshy by, hwilken genom Guds kraftiga bistånd blef i Hans hand ett mäktigt och wälsignelsesfullt redskap till den sanna, ewangeliska lärans utbredande och besäftande i vårt land och som, — en fiskare efter fadrens yrke, lifsom flertalet af apostlarna, —

blef Finlands apostel, en reformator i Luthers anda och en författare af de första evangeliska böcker på finska språket. Hans namn har wisst mången af er hört; det är ett högt aktadt och älskadt namn i Finska historien: **Mikael Agrikola**, såsom han kallade sig sjelf, ett namn, som på det latinska tungomålet betyder: **åkerbrukare**, ett hedrande namn och yrke, och mycket passande för honom, ty liksom det finska folket af Försynens wisa ledning fördes att genom det förädlande åkerbruket bryta bygd högt upp i nordens stränga klimat, så sändes och utkorades han, att ur det finska folkets hjertan upprycka det ogräs, som under århundradens mörker blifwit af påfwißt willfarelse och ditt påtvingadt Christi enkla och rena lära, och uppluckra den andeliga jordmånen i Finuarnas själar till mottagande af det rena, gudomliga ordets säd, då han till finskan öfversatte för första gången de Heliga Skrifterna.

"Du förde ditt folk, såsom en särahjord" sjunger konung David, lofprisande, om Herren i sin 77:de psalm. Wäl war det icke till de södra ländernas feta betesmarker, till de af naturen rika länder, der "mjölk och honung" sjelfmant rinna, som Herren i sin wisshet förde oss och gaf "wårt lif en strand"; men Han förde tidigt det finska folket in på andens äbla betesmarker, på de andeliga fälten, hwaröfwer kristendomens herrliga sol

strålar så mäktigt och bereder plantor till wårt för ewighetens skördar. Det land, der finska folket fick nedslå sina fasta boningsplatser, är ett i höga Norden beläget, dit polens is fänder sin kalla andedräkt och der odlarns på jorden nedlagda möda icke så sällan gäckas af frostens härjningar. Men dock är det ett herrligt land, ett älskadt land, der wi hafwa mångfaldig anledning att minnas Moses' ord: "Skämmer icke landet, der I uti bor" (4 Mos. 35: 33). Ty Herrans wälsignelse hwilar deröfwer, "Du, Herre, besöker landet och wattnar det" (Ps. 65: 10). Just genom sin karga natur bewarar det sina inbyggare för många af de frestelser och wådor, som i mera lyckligt loftade länder utgöra en snara för de syndiga menniskorna. För att kunna lefwa måste wi, finnar, arbeta tråget i wårt anleteswett, wi måste wara måttliga och sparsamma; men genom arbete och måtta stärkes kroppen och hållas själskrafterna uppe, då lättja och yppighet förstöra småningom kropp och själ. Derför hafwa wi en så stor anledning att tacka Gud, som ställde det finska folket såsom en odlings förpost emot polartrakternas köld, och att sjunga med vår Runeberg:

Här är oss ljus, här är oss godt,
Här är oss allt bekvämt;
Hur ödet kastar än wår lott,
Ett land, ett fosterland wi fått.
Swad finns på jorden mera wårdt
Att hållas dyrt och kårt?

"Blif i landet och föd dig redligt", säger David (Ps. 19: 5) och att detta i vårt land är möjligt för den gudskraftige och idoge arbetaren, det är den gode Gudens rikliga välsignelse åt det trägna arbetet, för att lätta människans vandring genom sorgedalen. Mot dem, hvilka i yttre måtto, att tala efter menistko-uppsattning, äro wanlottade, wisar Gud, den högste förbarmaren, rikligast sin faderliga huldhet genom andeliga gäfwor. Det i yttre måtto fargare begäfwade finsta folket lagnade Herren tidigare än månet annat, större och lyckligare folk, med sin andas himmelska gäfwor. Snart förjagades här hedendomens möker af kristendomens ljus; och då den kristna samlingen under medeltidens århundraden blifwit uppblandad med och undanstymd af menistkodifter, uppgick knappast i Tyssland äno samlingens klara sol genom Luthers kyrkoförbättring, förrän ett återstken deraf spridde sig till Finlands bygder genom en Finne och Luthers lärjunge, **Peter Särkilax**, som här predikade Guds ord rent och klart, långt förr än de mäktigaste folken i vår werldsdel blefwo delaktiga af den åter renade Guds-kunskapen och Guds-dyrkan. Men den fastaste grunden saknades ännu, då Särkilax verkade för Guds rike; Guds eget ord, den Heliga Skrift war ännu icke tillgänglig för det finsta folket, emedan det ännu icke war öfversatt till fin-

skan, så att icke hwar man ur sjelfwa den heliga och rena källan, till hwilken Luthers kyrkoförbättring åter öppnat fri tillgång, kunde ösa ordets lefwande watten, till tröst, upplösning och warning, till tuktan och ledning. Men sålunda saknades ännu det bästa och förnämsta för dem, som talade med finst tunga:

Det låra ord, det enkla ord,
Som menstfor dock förgäta.
Hwar är en menstlig wisdom spord,
Som sig dermed kan mäta?
Hwar wisar werlden öf en grund
Så fast att derpå bygga,
Som ordet af Guds egen mund,
Det ewiga och trygga.

När annat, som wi ofta wärdt
Att äga här och spara,
Af rest och mal och tid förtärdt
Hör upp wår fröjd att wara,
När dagens wert förgås med hast
Ja, förr än afton stundat,
Står än Guds ord så nytt och fast
Som när det först blef grundadt.

Allt "nu i slott och koja lika" det heliga gudsordet finnes tillgängligt för dem, som försnyen gifwit det ädla och wackra finsta språket till tungomål, detsför står det finsta folket främst, näst Gud, i skuld hos M. Agrikola. Honom tillkommer, bland menistfor, hvilka warit redstap för Guds anda, äran detsför, att wi kunna sjunga med Runeberg:

De äro nu förgångne
 Däsa de sorgår,
 Då fädren suto fångne
 I mörkrets boja swår,
 Då den dig wedersakar,
 O Gud, med wåld och makt
 Din sannings ljusafakar
 Inunder skeppa lagt.

Ditt ord fick ingen lysa,
 Som dertill wigd ej war,
 Din kärlek fick ej lysa
 För allom uppenbar;
 Man måste djupt sig kröta
 Till usla brunnar då,
 Man måste menskor söka,
 För att dig söka få.

Du, som din sanning skrifwit
 Mer klar än sol och dag,
 Du, som wår broder blifwit
 Och fullt för oss din lag,
 Till dig fick man ej skåda
 Med klar och öppen blick,
 Hos dig, i nåd och wåda,
 Ej tröft man söka fick.

O hvilka swåra dagar,
 O hwilken sorgens tid!
 Då hördes werldens lagar
 Mer, än Guds stamma blid;
 Hans löstes fasta grunder
 Fick man ej bygga på;
 En samling menskofunder,
 Ad, den war bibel då.

Hvem har ett finst hjerta och will icke
 höra berättas hwad historien känner om denna

ljusets banerförare, M. Agrikola? Om honom, som war den egentliga reformatorn i vårt land, i Luthers anda och kraft, vårt lands första, werkligen ewangeliska biskop samt den första, som utgaf böcker på finska språket och lät största delen af bibeln ikläda sig det finska språkets drägt!!

Mikael Agrikola war född i Perno socken, såsom jag redan nämnt, och han sjelf tog sig namnet Agrikola, ty hans slägt ägde icke något tillnamn. Hans fader war en fattig fiskare, Olof Simonsson wid namn, anställd i denna egenkap wid Särkilax herrgård i nämnde socken. Mikael's födelseår är icke mera någonstädes anteckadt, men man kan gissa till att han war född något af åren 1510, 1511 eller 1512. Suru hans fattiga föräldrar kommo att sända honom i skola, hwilket de tiderna icke skedde med många bondebarn, det weta wi icke heller, men säkert war Guds hand med derwid och barnets goda anlag röjde sig wäl så kraftigt i barndomsåren, att hans fader föranleddes att låta honom gå läswägen eller att bli prest. Sin första undervisning åtnjöt han i Wiborgs skola, der en flitig och trogen man, **Johannes Crasmi**, då meddelade undervisning. Denne Johannes war känd för sin stora skicklighet, och blef dertill förflyttad till Åbo att vara biskopen **Martin Skyttes** handsekreterare. Man har all anledning att tro,

det wid tillfället af demg förflyttning rektor Johannes medtog till Åbo såsom en mycket lofwande yngling den unge Mikael nr Wiborgs skola och förskaffade honom anställning hos biskopen såsom renskrifvare. Det var på detta sätt, som Torsby-sistarens son infördes på den bana, der han sedermera så utmärkte sig såsom finsta kyrkans reformator och finst skriftställare. Johannes hade gifwit honom en af dessa skatter, som äro de värderikaste i lifwet, skatten af goda kunskaper; och tillika hade han på det bästa talat för honom hos biskop Martin Skytte. Denne var en menniskoålsfande man, alltid willig att nypmuntra och understödja sådana ynglingar, hos hvilka han fann goda anlag att blifwa något nyttigt för fosterlandet. Snart tillwann sig den unge Agrikola genom sina gåfwor, sin flit och sina alswarliga sträfwanden biskopens hela förtroende, och när Johannes dog, fick Agrikola efterträda honom i hans sekreterarestyfla hos Martin Skytte.

Agrikola ankom till Åbo kring 1530, just wid den tiden då Peter Särkilax, denna Finlands första, evangeliska predikant, förkunnade den renade kristendomens nya, men ewigt desamma gudomliga läror i Åbo, och af honom fick vår unge Agrikola wäckelsen att uppträda såsom reformationens eller lutheriska kyrkoförbättringens utbredare i werk och gerning i Finland. Tillgifwen den apo-

stoliska läran, (såsom Lutherska kyrkoläran den tiden kallades, emedan Luther återfört till apostlaläran renhet den under de närmast förflutna århundradena med menniskodifter uppblandade kristna tron) och derföre behaglig för konung Gustaf den första, hwilken längtade att i Sverige och Finland införa kyrkoförbättringen, blef vår Agrikola inwigd till det heliga prestaembetet så tidigt, att han knappast uppnått myndiga år, och från den tiden begynte han flitigt öfwa sig i predikande, både i Åbo stad och i landsbygden, dit han åtföljde biskopen på de embetsresor kring stiftet denne tidt och ofta gjorde för att gransta kyrkofskicket i socknarne. Derigenom utwecklades den unge prestmannens rika andeliga gåfwor och lifwades hans nit för Guds sak, samt blef han tidigt känd på många orter i landet för sina predikningar i den nya, rena andan, och ingaf, såsom en annan af Finlands lärdbaste och werksamaste biskopar, **Paul Juusten**, om honom berättar, redan då mången det hoppet, att han skulle blifwa ett nyttigt redskap för församlingens underwisande i Christi samma, oförfälskade lära. Men förrän Agrikola kunde med full framgång fortsätta Peter Särkilax' werk, måste han begifwa sig till reformationens stamstad: till Wittenberg, den nya, berömda högskolan i Tyskland, der tusendetal ynglingar lysnade med wördnad och wettgirighet till **Martin**

Luthers och hans lärda vän, den milde Philip Melanchtons föreläsningar, rörande den enda saliggörande sanningen om nåden i Christo Jesu. Omkring år 1535 reste Agrikola dit och blef der till 1539, under hvilka år han flitigt begagnade de stora människens underwisning och erhöll den då för tiden mycket ansedda wärdigheten af magister. Han kom från Wittenberg till Stockholm siftnämnde år och Luther sjelf skref om honom till konung Gustaf den första att han "wäl war ung ännu men utmärkt i lärdom, snille och goda seder", hwarföre Luther framställde honom för konungen "såsom en wälbepröfwad man och bad Christus att Han genom honom måtte skaffa mycken frukt för sitt rike". Då Agrikola från Stockholm hemkom till Åbo om sommaren 1539, anställdes han i Åbo skola som rektor och der verkade han i 9 år med brinnande nit och stor skicklighet, så att den skolan den tiden räknades som en af de allra yppersta i hela Sveriges rike. Under det han war rektor biträdde han tillika biskop Skytte på dennes biskopsvisitationer eller embetsresor i landet och på dessa resor begagnade Agrikola flitigt tillfället att predika och genom sina predikningar förbereda det finska folket på den sanna lärans annammande; sålunda verkade han både såsom lärare wid landets förnämsta skola och i församlingarne genom predikningarne i evangelii

anda, att öppna sina samtida landsmäns hjertan för det ljuswa budskapet om människornas frälsning och salighet genom tron allena på Christi ewigt gällande förtjenst, och deras ögon till att inse, huru denna grundwal för en kristens hela salighets hopp blifwit under tidernas lopp rubbad och skadad genom de påfliga lärornas **werkhelighet**. 1548 blef Agrikola inkom förordnad att wara den åldrige biskopens medhjelpare och upphörde då att wara skolrektor. Sedan Skytte dött 1552, skötte Agrikola ensam hela det höga och ansvarfulla biskopsambetet under tvenne års tid, innan han blef till ordinarie biskop utnämnd och inwigd. Under den tiden, då han skötte sifftet ensam eller tillsammans med Skytte, försiggick redan reformationen med rastaste steg i vårt kära fosterland, så att, då Agrikola sjelf wardt biskop, hade redan reformationens ljus segrat öfwer det påfliga mörkret, om det också ännu drog länge, länge ut, innan det mörker, som i århundraden hwilat öfwer landet och i folkets hjertan, wel fullkomligt bort ur landet och sinnena. Ty endast långsamt mogna sanningens sådeskorn i människohjertat, dit lögnens ogräs hastigt intränger, men endast med stor swårighet och möda derur uppryckes. Därföre må wi ständigt och warmt bedja Gud, att Han städse låter sitt heliga ords ljus lysa för oss, suckande: "Helige Gud och fa-

der, helga öf i din sanning, ditt ord är sanning."

När Agrikola i Juni 1554 blef biskop, inrättades i Finland två stift, Åbo och Wiborgs, af hwilka Agrikola fick det förra och Paul Juusten det sednare. Ehuru af kommissionen utkorad biskop, brådskade icke Agrikola att låta högtidligen insätta sig i sitt höga embete; honom lågo de dyra pligter och det arbete, som åtföljde hans embete, främst om hjertat och dertföre visiterade han hela sommaren skärsöknarne i södra delen af stiftet, innan den högtidliga förrättning, hwarigenom han wardt i embetet insatt, försiggick i Åbo domkyrka. Följande sommaren 1555, medan krig rasade med Ryßland i östra delen af Finland, besökte han församlingarne i norra delen af stiftet eller i det aflägsna Österbotten.

Detta är den sista embetshandling, som finnes upptecknad om honom, såsom biskop. Ty den werksamme, så rikt begäfwade herdens och fosterlandswännens död inträffade kort derypå, således medan han ännu stod i mannaålderns blomma, i en ålder af högst 47 år. Men lifwets fanna längd beror icke af de år, som war lefnad måter, utan egentligast af de ädla werk och gagneliga gerningar, hwarmed wi uppfylla våra lefnadsdagar, af det goda, wi tänkt, welat och med Guds nådiga hjälp utträttat. Den ädle biskop Agrikolas korta lif war långt och rikt, emedan

han under sina få lefnadsår hunnit uträtta så mycket herrligt och godt för Guds rike och tillika så mycket nyttigt och af framtidsrif betydelse för det finsta folkets språk och bildning.

Konung Gustaf den första, som sedan Nov. 1554 warit i krig med sin granne, Ryßlands furste, men lifligt önsfode ett slut på fejden, sticade dit sändebud, för att bereda fred, och bland dem den högt aftade, sticlige och språkkunnige biskop Agrikola, som till och med kände ryßka språket, en kunskap, som då war mycket sällsynt. Den 21 Februari 1557 anlände sändebuden till ryßka hufwudstaden Moskwa och lyckades så wäl, att fred blef undertecknad på 40 år den 2 April 1557. Den 3 April reste Agrikola från Moskwa, men på återwägen insjuknade han och dog hastigt, då man skulle hjelpa honom, efter hans egen begäran, ur slädan, i Nykyrko socken och Kyroniemi by den 9 April 1557. Såsom hela hans lefnad warit utmärkt af outtröttligt nit i hans wigtiga embetspligters uppfyllande, så dog han och midt under det han war sysselsatt med detta wigtiga fredswärf för det allmänna bästa. Hans döda lekamen fördes till Wiborg, der han begrofs med högtidlig lifbegängelse den 11 April, som war palmsondagen.

Biskop Agrikolas maka hette Brita Olofsdotter. Man känner åtminstone en son

af honom, hwilken blef upphöjd i adeligt stånd och fick då namnet Lejonmark.

Huru biskop Agricola ingrep i befordrandet af kyrkoförbättringens stora verk i Finland, derom saknar man i historieböckerna utförligare och närmare uppgifter. Men det är lätt att förstå, att det wigtigaste derwid war, att han öfversatte och utgaf största delen af den Heliga Skrift på finska språket samt äfwen författade andra religiösa skrifter på samma wärdt modersmål. På samma gång han sålunda beredde finnarne tillgång till Guds heliga ord och till religionens sanningar på deras eget språk, upphöjde han finskan, som man hittills blott talat, men aldrig i böcker begagnat, till skrift- och bokspråk, så att det finska folket står till honom i en oändligt stor förbindelse både för hwad han gjorde för finnarne i afseende på Guds ords utbredande ibland dem och för deras kära och wackra språks räddande från glömska och undergång genom dess förwandlande till ett i böcker och skrifter begagnadt och begagneligt tungomål. Swar och en, som wet värdera det dyrbara tungomål, på hwilket en älskande moder hwisslar till oss sina ömma kärleksord och sina dyrbara lärdomar och förmaningar allt ifrån den stund wi beghinna att något fatta och förstå, detta wälljudande språk, genom hwilket wi förmå meddela våra föräldrar, våra anhöriga och wänner våra

Konung Gustaf den 6 emottager af Biskop Agricola, den första Finsta Bibel öfversättningen.

tanke, våra önsningar, våra känslor, han vet och, att stor, en outfärlig tacksamhet är finsta folket skyldigt den man, som först begynte begagna i skrifter och sålunda upphöja till bokspråk modersmålet. Och huru stor blir icke denna tacksamhets-skuld, då vi lägga dertill, att till detta språk af denna samma man främst bland allt öfverskyttades Guds eget heliga ord, boken bland böcker, den Heliga Skrift eller bibeln. Den kostliga bland perlor, Guds uppenbarade ord, innesattad i den äblaste af metaller, vårt eget dyra, kära modersmål, se der den skänk, som biskop Agrikolas hand räckte det finsta folket. Swillen gåsna kunde wara herrligare och välkomnare än denna! Dersöre står och i den förnämsta af landets kyrkor, i Åbo wördnadswärda, äldriga domkyrka, afbildadt på en wägg i koret det högtidliga tillfälle, när biskop Agrikola öfwerlemnar den finsta bibelöfversättningen åt Swearikets och Finlands gemensamma konung, och den herrliga målningen står med rätta wid sidan af den, som föreställer, huru sinnerne döptes af den helige biskop Henrik, ty ordet och sakramenterna äro nycklarna till Guds rikes skatter.

Ja jag skall nu orda om de böcker och skrifter, som biskop Agrikola författat och utgifwit:

Biskop Agrikola har utgifwit först en "bönebok", hwilken är den äldsta på finsta

skrifna bok, som kommit till våra dagar, sedan den trotsat många härjande eldswådor och fiendehand, hvilka under de flydda århundradena så många gånger förstört boksamlingarne i vårt land. Boken trycktes 1544 i Stockholm. Afwen en **ABC-bok** har han utgifwit och en **katekes**, hvilken war en öfversättning af folk- och barnaboken: Luthers lilla katekes, och dessa böcker skola blifwit tryckta före 1544, men af dem har icke ett enda exemplar till våra dagar räddats. Agrikolas bönebok innehåller icke blott en samling böner och walda lofsånger både ur bibeln och af äldre kyrkofäder och fromma män i kristna kyrkans äldsta tider, utan också mycket annat, såsom 1:sta kapitlet af Johannes' och Lukas', det andra af Matthei och det sista af Marci evangelium, kristna kyrkans allmänna trosbekännelser, både apostoliska tron och nicenska tron, sådan den finnes i psalmboken under N:o 5, och athanasianska tron, som finnes i Swebilii katekes, börjande med orden: "Gwillen, som will salig warda" o. s. w. Dessutom finnes der en ständig almanacka, reglor, uypgifter och ordspråk, lika dem som man nu för tiden läser i "bondpraktikan", "Hoka gubben" och "gumman" och dylika skrifter, som wilja lemna allmogen goda råd och föreskrifter i det dagliga lifwets förekommande fall, syflor och förhållanden. Der finner man ock kollektor

eller böner för hwar och en af årets högtidsdagar, icke blott för dem, hvilka ännu i våra dagar högtidligen firas, utan ock för många, hvilka firades i fordna, katolska tider, och af hvilka de flesta aflystes redan reformations-tiden, men af hvilka andra bibehöllo sig ända till 1772. En sådan gammal, öfwer trehundraårig bok, hvilken de tiderna war så dyr och dyrbar, är en stor sällsynthet nu att få se, än mer att få äga; och man kan icke betrakta en sådan utan djupa känslor af wördnad och tacksamhet, då man påminner sig, att det war denna wördnadswärda bok, af hvilken våra fäder först lärde sig att nalkas Gud i böner på sitt eget språk, då man hittills i kyrkorna begagnat böner endast på det latinska språket, som ingen utom presten och stundom äfwen icke han, som dock uppläste dem, förstod. Om den boken berättar biskop Junsten, att den war för Finnarne en så kärkommen klenod, att den dagligen nöttes af deras fingrar. Huru litet förstå wi, inför tiden lefwande, som se böcker i så stor myckenhet, att uppstatta, hvilken stor och owanlig stätt det finska folkets då hade i denna sin enda bok!!

Den wigtigaste och ofstattbaraste gåfwan, som den ädle Mikael Agrikola gaf det finska folkets, war likwäl den **Seliga Skrift**, hvilken han wäl icke helt och hållet utgaf, men dock till största delen; det dröjde också mer

ån 100 år efter honom, innan hela bibeln blef till finskan öfversatt och utgifwen. Nya Testamentet trycktes 1548; Davids psalmer 1551, vidare en bok, som innehöll utom Moses' sång, andra Samuelsboks 23:de kapitel, Josafats bön, walda kapitel ur Esaias, Jeremias, Hesekiel och Daniel och de 9 första, mindre profeterna, tryckt 1551, samt Haggai, Zacharias, Malachias år 1552.

Desutom har Agrikola utgifwit den första finska "kyrko-handbok" 1549 samt samma år den finska "messan" och "Jesu Christi lidandes historia".

Desse 7 böcker förtjena att af det finska folket wördas och älfas, såsom grundwalen för den evangeliska lärans tryggade fortbestånd i vårt land, liksom de äro förflin-garne af det finska språkets uppträdande i skrift eller tryck. Hvilken minneswärd i sitt folks hjerta har icke Agrikola rest sig dermed, om detta folk förstår att älfka och wörda sina ädla minnen och sina hädangångna utmärkta män. Gifwe Gud, att en och hwar, stor och liten, förstode att rätt tacka Gud, som skickat det gömda och lilla Suomi-folket sådana män, som Mikael Agrikola!

Agrikola war till sitt lyne en sådan verksam och pådrifwande man, som den oroliga tid behöfde, i hvilken han föddes och af Gud sattes att verka. När den gamla tidens förwillade lära stridde med den nya

upplysningen af sanningen genom Luther, twefeldade icke wår Agrikola, utan egnade sig med själ och hjerta åt den nya lärans utbredande i landet och bragte den till seger i lifwet, men förfor dernunder med sådan hofsamhet och klok wisshet, att han icke bråd-störtadt fullkastade allt, som af ålder warit, utan i sina förbättringar endast lyftade på den kristna församlingens sanna wäl, i det han besinnade, att man icke bör med wäld draga menniskorna, liksom wid håret, till sanningen, utan småningom bereda deras sinnen för henne och så småningom arbeta på fördomarnas aflägsnande. Så går äfwen Gud tillwäga i naturens rife; Han låter morgon-skymningen följa på natten, Han låter dagningen och morgonrodnaden småningom följaga nattens mörker, innan Han sänder solen att med sitt strålande anlete belysa jorden och börja den rätta dagen. Agrikola, som war ett barn af Guds ljus och wisshet, handlade enligt sin mästars Jesu Christi bud: "Warer milde, som dufwor och listige, som ormar."

Alla hans handlingar i det offentliga lifwet vittna om rasheten i hans företag och fastheten i hans grundsatser, hwilka båda egenskaper woro så högeligen af nöden i den upprörda tid, då han lefde. Men med sitt klara förstånd, sin kraftiga wilja och sin raske handlingskraft förenade Agrikola ett ömt och

känsligt hjerta; detta bewisar, bland annat, den rörande flagan, hwilken en swår hungersnöd, som 1551 rådde i Finland, afpresfode honom, till följd af folkets nöd, hwarföre han på det mest bewelande sätt bönsökt om hjälp från Sverige åt det hungrande fosterlandet.

De stora dygder, som prydde detta Guds utkorade redskap, de förtjenster Agrikola förvärfwade sig om sitt torftiga och gömda fädernesland skola göra hans namn wördadt och älskadt, så länge någon menniska talar med finst tunga och så länge ett kristligt folk bygger och bor i "de tusen sjöars land". I hela det finsta folkets hjerta, i dess historie har Agrikola en minneswård, som aldrig tidens tand kan bortnöta eller rost och mal förtära. Men emellertid har man i våra dagar, då nitälstkan att troget bewara minnet af förfädrens ädla idrotter alltmera waktat och lifwats, fattat den wackra tanken att äfwen åt denne det finsta fosterlandets ädle och kärleksfulle son förskaffa en synlig minneswård, som wore hans gagneliga och widtomfattande fosterländska werksamhet wärdig. Till detta werk bör det vara en sann fröjd för hwarje Finlands son och dotter att bidraga med någon mark eller penni, och af det ringa, som jag förtjenar, har det varit mig en stor och sällan spord glädje att lemna min lilla skärf."

Då den goda lärarinnan yttrat dessa ord, blef hon förwånad, att från den eljest så tyfsta och ifrigt lyfmande staran så förnimma ett sakta, men undertryckt sorl. Hon tyftnade då och — se! sorlet fortfor ännu. Nu frågade hon mildt och alfwarligt barnen, hwad detta sakta mummel skulle betyda, hwarpå en af de små, som sutto henne närmast, lät förnimma ett: "Goda lärmor! jag och Erik funderade på, huru wi skulle kunna med någon liten slant bidra till biskop Agrikolas minneswård". "Jag ock, jag ock," ljöd det i chorus af gröfre och finare barnröster. Alla, alla wille de så gerna hafwa sin lilla del i det af den goda lärarinnan antydda wackra företaget till Agrikolas ära, men huru skulle det tillgå? Den förståndiga lärarinnan uppmanade dem då att tänka närmare på saken, och det behöfdes icke lång öfwerläggning, förrän man war ense derom, att en och hwar borde hjelf, genom eget arbete, söka förwärfwa det lilla bidrag, han eller hon wille lemna; eljest skulle det icke vara någon rätt glädje med alltsammans. Under wintern torde det icke bli så lätt, derom kom man öfwerens, att förtjena något, men då den wackra och ljufwa sommarn kom, trodde man sig lätt komma tillrätta med saken. Den ena wille plocka bär, den andra samla swamp, den tredje kummin, den fjerde ben, den femte lumpor, den sjette biträda med kreaturs wall-

ning, den sjunde samla enbär, den åttonde biträda med ängsrödning o. s. w., alla hade de desutom sina små trädgårdsfångar i den gemensamma trädgården och i den skulle de plantera så många goda örter, som sedan låte försälja sig i staden; flickorna skulle odla blommor och i staden försälja så vackra blombutetter, gossarne skulle försälja allehanda små lefsaker af trä, hvilka för stadsbarnen skulle vara begärliga; nog skulle det gå, menade man, och allas anleten steno redan af barnslig glädje öfver den vackra summa, man sålunda skulle få tillsammans till det ädla ändamålet. Den goda lärarinnan lät en stund barnen uppgöra sina planer och fröjdas i hoppet, att också de så offra en skärf till det företag, hvarigenom det finsta folket wille ådagalägga sin wördnad för den finsta reformatorns minne; men derpå samlade hon dem åter på sina platser med ett alfwarligt: **tyft** och **jade**:

Älskade barn! jag har nu berättat er, hwad jag känner om vår Mikael Agrikola. Jag har inhemtat detta ur en bok kallad "Finlands minnesvärda män" och ur hvilken jag flere än en gång skall berätta er om de ädle, hvilka warit vårt dyra land till gagn eller wälsignelse i ett eller annat hänseende. Nu slutar jag med en fråga: Hvarigenom tron I att Mikael Agrikola blef en så ädel och ständigt för Finland minnesvärd

man? Jo, genom intet annat än sin gudsfruktan och sin fosterlandskärlek. Emedan han älskade Herren Gud öfwerallt, så älskade han ock alla menniskor och framför allt dem, i hwilkas midt han stod, dem som med honom hade gemensam Guds-dyrkan och gemensamt fosterland: det finsta folket, ur hwars led han genom Guds nåd och menniskors godhet, egen flit och arbete framgått till ett af de swåraste embeten i samhället, det högsta i kyrkan. Det finsta fosterlandet, — åt det equade han alla sina krafter, wälwetande, att den, som under jordelifwet egnar det land, der Gud låtit honom födas och fatt honom att verka, sina bästa sträfswanden, hela sitt hjerta, näst Gud, som all ära och all dyrkan tillkommer, den menniskan får, i tron på Guds nåd, hoppas och wänta ett hem en gång i det himmelska fosterlandet, till hwars medborgare wi här uppfostras i det jordiska och förgängliga fäderneslandet. — Tiden är nu långt framstriden och morgondagens stundande arbete fordrar, att I nu sän söka hwilan i hemmet, för att dertill samla krafter, men innan wi skiljas, låtom oss bedja Gud, som gifwer den rätta andan, att Han, stor i nåd, ger oss äfwen Mikael Agrikolas guds-kärlek och fosterlandskärlek; och för att låta oss af Agrikolas bild dragas till åtankan på vårt dyra, älskade fosterland, skola wi till-

sammans sjuunga den wackra psalmen af
Düneberg om fosterlandet, för medborgare:

Bewara, Gud, vårt fosterland,
Håll öfwer det din starkhets hand,
Då war det hån i strid som frid,
I sorgens som i glädjens tid.

Här se wi hwad oss mest är wärdt,
Allt hwad wi skatte dyrt och kärt;
Ej fjerran finns en bygd, ej när
Som är för oss hwad denna är.

Här hafwa våra fäder bott
Arbetat, kämpat, hoppats, trott;
Här äfwen wi war boning fatt,
Med samma lif och samma lott.

Här skola våra barn också
En gång på våra stigar gå,
Ha det wi haft, se det wi sett,
Då be till Herren, som wi bedt.

Gud, flydda detta kära land,
Från sjö till sjö, från strand till strand,
Sånt öfwer det din milda wärd,
Som sommarkdagg på rosengård.

Wälsigna hwarje trofast själ,
Som önskar det af hjertat wäl;
Men slå hwart ondskans uppsåt ned,
Som will det fall och stör det fred.

Låt det få bli och wara ditt,
Befolkadt, tryggadt, glädt och fritt,
På kärlek bördigt som på råb
Då uppfylt af din Andas nåd.

Du hulpit det ur mörkret opp
Elsom en blomma ur sin knopp,
Så låt det och till tidens slut
Ut i ditt ljus så wecklas ut.

Det huset är ditt helga ord,
En sol för himmel och för jord;
Gif att det klart här lysa må
Då aldrig mer ifrån oss gå!

Efter denna psalm, sedan barnen tagit
affsked af sin goda lärarinna, wandrade de
fremmande bort, men barnhemmets skyds-
lingar, sedan de intagit sin tarfliga afton-
måltid och bedt aftonbönen, slumrade snart
alla in, och äfwen lärarinnan fick snart efter
dem söka hwilan, som är så ljuf efter en
wäl använd dag. Då war det alldeles tyst
i skolhuset i M., men derute, i den hög-
tidliga Decemberratten, skeno himmelens ota-
liga stjernwerldar ned, bewittnande, med sina
i årtusenden lika tindrande eldar, att den-
samme oföränderligt kärleksrike Fadren ifrån
himmelen ser i kärleksfull omförg ned än i
dag på Mikael Agrikolas gömda, ringa, men
genom Jesu Christi tro förherrligade foster-
land.

